

Андрущенко Н. А.
вихователь ДНЗ «Зірка»
с. Грозине Коростенського району,
наук. керівник: доц. Тарнавська Н. П.

Розвиток мислення в дітей дошкільного віку на заняттях з формування елементарних математичних уявлень через гру.

У період дошкільного дитинства відбувається інтенсивне формування розумових здібностей дітей - перехід від наочних форм розумової діяльності до логічних, від практичного мислення – до творчого. У старшому дошкільному віці починається формування перших форм абстракції, узагальнення, простих форм умовиводів.

Завдання навчання полягає в тому, щоб керувати пізнанням, направляти процес засвоєння понять від випадкових ознак до істотних. На успішність навчання дошкільників впливає вміст пізнавального матеріалу, а також така форма його піднесення, яка здатна викликати зацікавленість дітей.

Щоб навчання сприяло розвитку мислення дошкільника, необхідно використовувати такі методи, які дадуть дитині можливість осмислити навчальний матеріал. Необхідна опора на значимі для дитини питання, коли дошкільник опиняється перед вибором, іноді робить помилку, а потім самостійно виправляє її. Робота по формуванню елементарних математичних уявлень, розпочата в молодшій групі, продовжується в старшій групі.

Максимального ефекту при вивченні математики можна домогтися, використовуючи дидактичні ігри, цікаві вправи, завдання, розваги. При цьому роль нескладного і в той же час цікавого математичного матеріалу визначається з урахуванням вікових можливостей дітей і завдань всебічного розвитку та виховання: активізувати розумову діяльність, зацікавлювати математичним матеріалом, захоплювати і розважати дітей, розширювати, поглиблювати математичні уявлення, закріплювати отримані знання та вміння, вправляти в застосуванні їх в інших видах діяльності [3].

У грі дитина здобуває нові знання, вміння, навички. Ігри, що сприяють розвитку сприйняття, уваги, пам'яті, мовлення, мислення, розвитку творчих здібностей спрямовані на розумовий розвиток дошкільника в цілому. Величезну роль в розумовому розвитку відіграє математика.

Мета статті: обґрунтувати процес розвитку мислення у дітей дошкільного віку на заняттях з формування елементарних математичних уявлень через гру.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України у розділі освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» визначено, що дитина дошкільного віку повинна:

- знати назву сенсорних еталонів: колір, форма, величина (їх види, ознаки, властивості); користується словами, що їх характеризують (кольори та їх відтінки; форми - об'єми, площинні: циліндр, куб, прямокутник, трикутник тощо);
- визначати форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталону. Вміє порівнювати предмети за кольором, формою, величиною, виділяти в них схожі та відмінні ознаки;
- орієнтуватися у просторі на основі його безпосереднього сприйняття та словесного позначення просторових категорій (місцеположення, віддаленість);
- визначати своє місцезнаходження відносно об'єктів, що її оточують, розташування предметів і об'єктів у просторі (близько, далеко, ліворуч, праворуч, всередині, під, над, біля, зверху, знизу, назад, вперед).
- усвідомлювати зміст понять «число», «цифра», «лічба», «рахунок», «задача». Має уявлення про натуральний ряд чисел;
- лічити у межах 10 у прямому та зворотному порядку; користується кількісними та порядковими числівниками. та віднімання.
- розв'язувати елементарні математичні задачі [1].

З усього різноманіття цікавого матеріалу на заняттях слідчасто застосовувати дидактичні ігри. Основне призначення їх – забезпечити дітей знаннями в розрізненні, виділенні, називання множин предметів, чисел, геометричних фігур, напрямків. У дидактичних іграх є можливість формувати нові знання, знайти дітей із способами дій. Кожна гра несе конкретне завдання вдосконалення математичних (кількісних, просторових, тимчасових) уявлень дітей. Дидактичну гру включають безпосередньо в зміст занять як один із засобів реалізації програмних завдань. Дидактичні ігри використовують у вирішенні завдань в індивідуальній роботі з дітьми у вільний від занять час. Систематична робота з дітьми удосконалює загальні розумові здібності: логічність мислення, міркувань і дій, кмітливості та просторових уявлень [4].

Дидактичні ігри з формування елементарних математичних уявлень умовно поділяються на такі групи:

1. Ігри з цифрами і числами.
2. Ігри-подорожі у часі.
3. Ігри на орієнтування в просторі.
4. Ігри з геометричними фігурами.
5. Ігри на логічне мислення.

До першої групи ігор належить навчання дітей рахунку в прямому і зворотному порядку. Використовуючи казковий сюжет, дітей знайомлять з утворенням всіх чисел в межах 5 (10), шляхом порівнювання рівних і нерівних груп предметів. Порівнюються дві групи предметів, розташовані на нижній, чи на верхній смужці лічильних карток. Це робиться для того, щоб у дітей не виникло помилкове уявлення про те, що більше число завжди знаходиться на верхній смужці, а менше на - нижчій. Граючи в такі дидактичні ігри як «Якої цифри не стало?», «Скільки?», «Плутанина?», «Виправте помилку», «Прибираємо цифри», «Назви сусідів», діти вчать вільно оперувати числами в межах 5 (10) і супроводжувати свої дієсловами. Дидактичні ігри, такі як «Задумай число», «Число, як тебе звати?», «Склади табличку», «Склади цифру», «Хто перший назве, якої іграшки не стало?» та багато інших використовуються на заняттях та у вільний час, з метою розвитку у дітей уваги, пам'яті, мислення. Гра «Не помилися!», допомагає засвоєнню порядку походження чисел натурального ряду, вправи для прямого і зворотного рахунку. У грі використовується м'яч. Така різноманітність дидактичних ігор, вправ, використовуваних на заняттях і у вільний час, допомагає дітям засвоїти програмний матеріал [4].

Друга група математичних ігор (ігри-подорожі у часі) служить для знайомства дітей з днями тижня. Пояснюється, що кожен день тижня має свою назву. Для того щоб діти краще запам'ятавали назву днів тижня, вони позначаються кружечками різного кольору і табличками.

Спостереження проводиться кілька тижнів, позначаючи кружечками кожен день. Це робиться спеціально для того, щоб діти змогли самостійно зробити висновок, що послідовність днів тижня незмінна. Дітям розповідається про те, що в назві днів тижня вгадується, який день тижня за рахунком: понеділок - перший, день після закінчення тижня, вівторок - другий день, среда - третій день, четвер - четвертий день, п'ятниця - п'ятий. Після такої бесіди пропонуються ігри з метою закріплення назв днів тижня і їх послідовності. Діти з задоволенням грають в гру «Живий тиждень». Для гри викликаються до дошки перераховуються по порядку і отримують кружечки різного кольору, позначають дні тижня. Діти шикуються в такій послідовності, як по порядку йдуть дні тижня. Наприклад, перша дитина з жовтим кружечком в руках, що означає перший день тижня - понеділок і т.д.

Надалі, можна використовувати наступні ігри «Назви швидше», «Дні тижня», «Назви пропущене слово», «Цілий рік», «Дванадцять місяців», які допомагають дітям швидко запам'ятати назву днів тижня і назва місяців, їх послідовність [2].

У третю групу входять гри на орієнтування в просторі.

Просторові уявлення дітей постійно розширюються і закріплюються в процесі всіх видів діяльності. Завданням педагога є навчити дітей орієнтуватися в спеціально створених просторових ситуаціях і визначати своє місце за заданою умовою. За допомогою дидактичних ігор та вправ діти опановують умінням визначати словом положення того чи іншого предмета по відношенню до іншого. Наприклад, праворуч стоїть зась, зліва - піраміда і т.д. Вибирається дитина і іграшка ховається по відношенню до нього (за спину, праворуч, ліворуч). Це викликає інтерес у дітей і організовує їх на занятті. Для того, щоб зацікавити дітей, щоб результат був кращим, використовуються предметні ігри з появою якого-небудь казкового героя. Існує безліч ігор, вправ, що сприяють розвитку просторового орієнтування у дітей: «Знайди схожу», «Розкажи про свій візерунок», «Майстерня килимів», «Художник», «Подорож по кімнаті» і багато інших ігор. Граючи, діти вчаться вживати слова для позначення положення предметів.

Четверта група. Для закріплення знань про форму геометричних фігур дітям пропонується дізнатися в оточуючих предметах форму кола, трикутника, квадрата. Наприклад, запитуються: «Якої форми дно тарілки?» (У кришки столу, в аркуша паперу тощо). Проводиться гра типу «Лото». Дітям пропонується картинки (по 3-4 шт. на кожного), на яких вони відшукують фігуру, подібну до тієї, яка демонструється. Потім, пропонується дітям підкласти табличку і назвати, що вони знайшли. Дидактичну гру «Геометрична мозаїка» можна використовувати на заняттях і у вільний час, з метою закріплення знань про геометричні фігури, з метою розвитку уваги та уяви у дітей. Перед початком гри діти діляться на дві команди відповідно до рівня їх умінь і навичок. Командам даються завдання різної складності. Наприклад: складання зображення предмета з геометричних фігур (робота за готовим розрізаним зразком); робота за умовою (зібрати фігуру людини, дівчинка у сукні); робота за власним задумом (просто людина). Кожна команда отримує однакові набори геометричних фігур. Діти самостійно домовляються про способи виконання завдання, про порядок роботи. Кожен гравець в команді, по черзі бере участь у перетворенні геометричної фігури, додаючи свій елемент, складаючи окремий елемент предмета з декількох фігур. У кінці діти аналізують свої фігури, знаходять подібності та відмінності у вирішенні конструктивного задуму.

Використання даних дидактичних ігор сприяє закріпленню у дітей пам'яті, уваги, мислення.

П'ята група. Розглянемо дидактичні ігри для розвитку логічного мислення. У дошкільному віці у дітей починають формуватися елементи логічного мислення, тобто формуються вміння міркувати, робити свої умовиводи. Існує безліч дидактичних ігор і вправ, які впливають на розвиток творчих здібностей у дітей, так як вони впливають на уяву і сприяють розвитку нестандартного мислення у дітей. Це такі ігри як «Знайди незвичайну фігуру, яка відрізняється?», «Млин», та інші. Вони спрямовані на тренування мислення при виконанні дій.

Це завдання на знаходження пропущеної фігури, продовження ряду фігур, знаків, на пошук чисел. Знайомство з такими іграми починається з елементарних завдань на логічне мислення - ланцюжка закономірностей. У таких вправах йде чергування предметів або геометричних фігур. Дітям пропонується продовжити ряд або знайти пропущений елемент. Крім того даються завдання такого характеру: продовжити ланцюжок, чергуючи в певній послідовності квадрати, великі і маленькі кола жовтого і червоного кольору. Після того, як діти навчаться виконувати такі вправи, завдання для них ускладнюються. Пропонується виконати завдання, в якому необхідно чергувати предмети, враховувати одночасно колір і величину. Будь-яка математична задача на кмітливість, для якого б віку вона непризначалася, несе в собі певне розумове навантаження.

Цікавість математичного матеріалу додають ігрові елементи, які містяться в кожній задачі, логічній вправі, розвазі, будь-то шашки або просто елементарна головоломка. Починати треба з найпростіших головоломок - з паличками, де в ході рішення йде, як правило, трансфігурація, перетворення одних фігур в інші, а не тільки зміна їх кількості. У ході вирішення кожної нової задачі дитина включається в активну розумову діяльність, прагнучи досягти кінцевої мети.

Висновок. Використовуючи різні дидактичні ігри в роботі з дітьми, ми переконалися в тому, що вони дають великий заряд позитивних емоцій, допомагають дітям закріпити і розширити знання з математики. Треба домагатися, щоб радість від ігрової діяльності поступово перейшла в радість навчання. Проблема, що розглядалася у статті має всі перспективи для подальшого дослідження і напрацювання методичних рекомендацій.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. - К.: Видавництво, 2012. - 26 с.

2. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсін В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. - Тернопіль: Мандрівець, 2013. - 264 с., С. 12.

3. Сазонова А. В. Загальнотеоретичні основи природничо-математичної освіти дітей дошкільного віку. Навчальний посібник для студентів спеціальності „Дошкільна освіта” - К.: Видавничий Дім „Слово”, 2010. - 248 с.

4. Формирование элементарных математических представлений у дошкольников. / Под. ред. А. А. Столяра. - М., 1988. - 303 с.